

Assimilation of the Western Model – Strategic Contribution to the Building and Strengthening of the Republic of Moldova State

Aurelian LAVRIC*

Abstract

The problem of the building and consolidation of the Republic of Moldova state is closely related to the models that government and society adopt, assimilate and implement in order to achieve the desired results. It is a problem of mentality and approaching. Building the wealth of the nation and strengthening the power and prestige of the state on the international arena are directly dependent on the assimilation and implementation of the successful formulas of the rich and powerful states. As an example for the Republic of Moldova, EU Member States can serve. It is an important advantage for Moldovan nation the proximity to EU community. Using the comparative advantage, identifying and raising awareness of the factors that can lead to the well-being and their use – here are some of strategic objectives for the Moldovan government, regardless of its political affiliation – the name of the party – and of the ideological coloratura. The Western path of economic consolidation and building of an open, competitive society must be a major goal, because following this path represents a strategic contribution to the building and strengthening of the state of the Republic of Moldova. The fact that the EU is open to help Moldova on this way is an invaluable benefit. Such examples as China or “East-Asian Tigers” – states like Singapore and others, which implemented advanced Western approaches – represent a clear argument for Moldova to develop its economy in an innovative and competitive way, in order to consolidate the society and the state.

Keywords: Western model, strategy, state building, state consolidation, Republic of Moldova.

JEL Code: O19

1. Introducere

Statul renăscut Republica Moldova (și-a proclamat independența la 27 august 1991) se confruntă cu mai multe probleme, care trebuie să constituie obiectul preocupării guvernării și obiectul de studiu al cercetătorilor științifici, în vederea unui aport practic la edificarea și consolidarea unui organism statal robust și rezilient la toate provocările lumii contemporane – care provin atât din interior, cât și din exterior. Guvernarea de la Chișinău trebuie să aibă ca obiective

prioritare *edificarea statului și consolidarea sa*, la fel cum trebuie să le aibă și societatea moldovenească, implicit comunitatea științifică.

Cum pot fi realizate aceste obiective? Pentru realizarea lor, este necesară rezolvarea mai multor probleme cu care se confruntă societatea și statul moldovenesc. Una dintre acestea este problema *sărăciei* (Lavric, 2018). Pentru a fi rezolvată, este nevoie de o abordare strategică (Lavric, 2017 prim), de adoptarea unei abordări inovaționale în toate domeniile societății (inclusiv, sau în primul rând, în cel economic) (Lavric, 2017 secund). Fără rezolvarea problemei sărăciei nu se poate vorbi de edificarea și consolidarea unui stat viabil și a unei societăți moderne. Pentru aceasta, autoritățile trebuie să elimine cauzele principale – corupția și delapidările din bugetele de stat. Numai prin aceasta guvernarea va reuși să depășească numeroasele crize cu care se confruntă statul și societatea.

În acest sens, este necesară reformarea tuturor domeniilor de activitate ale statului: justiție, economie, asistență socială, educație, cultură, poliție, armată etc., așa încât să corespundă cerințelor timpului – standardelor statelor dezvoltate. Reformarea este, de fapt, o ajustare la un model pe care un stat îl adoptă spre a fi urmat. Conceptul de *integrare Europeană*, vehiculat în Republica Moldova, este, de fapt, expresia adaptării statului la modul de funcționare a statelor membre ale UE și la valorile și principiile comunitare. De jure procesul de integrare Europeană va începe atunci când Republica Moldova va fi membru al UE; nu poți să te integrezi într-un spațiu din care nu faci parte. De facto, integrarea se produce acum, prin preluarea și implementarea *modelului occidental* – altfel spus, prin *modernizare*, prin *europenizare*. Cercetătorii științifici sunt chemați de analizeze modelele pe care țara ar putea să le adopte și să demonstreze care (și de ce) este cel mai potrivit.

Disponibilitatea UE de a acorda asistență în ceea ce privește adoptarea (preluarea și implementarea) de către statele din Europa de Est – cele șase state din spațiul post-sovietic, care fac parte din Programul UE Parteneriatul Estic – a modelului occidental transpore în mod clar din Acordurile de Asociere (AA) semnate de Republica Moldova, Ucraina și Georgia cu UE. Documentul este o fereastră de oportunități, dar depinde cum acestea vor fi valorificate de autoritățile statelor din Europa de Est și de cetățenii lor (mai ales de agenții economici, care au oportunități oferite de acordul privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) – componentă a AA. Asistența în implementarea modelului occidental (experiența, Know How-ul) din partea UE și a statelor membre este mult mai importantă decât asistența financiară.

Este evident că schimbarea modului de acționare ține de schimbarea abordării, de schimbarea *mentalității*. Pentru sporirea și consolidarea puterii statului moldovenesc, pentru edificarea unei societăți prospere trebuie identificați *factorii* ce trebuie întruniți în acest sens (practic, este vorba de realizarea criteriilor de la Copenhaga – stabilite de Consiliul UE de la Copenhaga, din luna iunie 1993, confirmate de Consiliul UE de la Madrid din luna decembrie 1995, care trebuie îndeplinite de toate țările care doresc să adere la Uniunea Europeană.): (i) criteriile politice (instituții stabile care garantează democrația, statul de drept, respectarea drepturilor omului și ale minorităților), (ii) criteriile economice (o economie de piață funcțională) și (iii) încorporarea în legislația națională a acquis-ului comunitar. Pentru implementarea unei economii de piață funcționale este nevoie de valorificarea de către RM a avantajului comparativ, a resurselor (în primul rând, a celor umane, prin

stoparea emigrației în masă în căutarea locurilor de muncă), folosirea proximității UE, cu care RM are frontieră comună, în vederea unei cât mai eficiente dezvoltări a cooperării regionale transfrontaliere cu UE în ansamblu și cu statele sale membre în parte, în virtutea interesului acordat de UE vecinătății sale estice, a sporirii rolului său de actor în raport cu statele din programul Parteneriatul Estic.

Cu referire la importanța cooperării regionale transfrontaliere este semnificativă afirmația lui Winfred Schneider-Deters, directorul Biroului din Kiev al Fundației Friedrich Ebert, făcută la simpozionul științific cu genericul „Moldova, România, Ucraina: bună vecinătate și colaborare regională”, în octombrie 1998: „Cooperarea regională între România, Republica Moldova și Ucraina are o importanță absolut deosebită, deoarece există pericolul ca din cauza vitezei diferite a procesului European de integrare, pe frontierele vestice ale Ucrainei și Republicii Moldova să cadă o nouă cortină. Care poate că nu va fi de fier – dar care din nou va împărți Europa” (Moșneaga, 1998). Temerea respectivă nu s-a îndreptățit până în prezent, dar pericolul adâncirii discrepanțelor privind nivelurile de trai, nivelurile de venituri ale populației, dintre UE și statele din Europa de Est rămâne. Iar cu cât statele din Est vor rămâne mai sărace, cu atât ele vor fi mai incompatibile cu UE, oricât își vor declara aspirația proEuropeană.

Semnificația practică a prezentului studiu ține de încercarea de a demonstra ipoteza conform căreia asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental este singura cale de stabilizare, întărire și consolidare a statului Republica Moldova, ceea ce contribuie în mod determinant la asigurarea securității sale naționale. În lucrare se pornește de la ipoteza că asimilarea modelului occidental este condiția care va conduce la o edificare statală eficientă, la consolidarea statului și a societății. Voi încerca să răspund la întrebarea de ce *asimilarea modelului occidental* este calea optimă de edificare a unui stat viabil și de consolidare statală.

Problema de cercetare este identificarea modalităților optime de edificare și întărire a statului Republica Moldova. Printre obiectivele articolului s-au numărat trecerea în revistă a modelelor de dezvoltare care există în prezent în lume, compararea Republicii Moldova cu diverse state din diverse grupuri, reunite după un anumit criteriu ș.a.. Am ales să studiez tema în cauză deoarece în 28 de ani de la proclamarea independenței sale, Republica Moldova încă nu a realizat obiectivul său cel mai important: edificarea unui stat viabil și puternic. Tema merită să fie studiată deoarece este de mare actualitate: fluxul continuu de migranți moldoveni care pleacă peste hotare în căutarea unui loc de muncă, generând numeroase probleme de ordin social (inclusiv pentru copiii rămași acasă fără grija părinților) poate fi stopat prin edificarea unui stat moldovenesc modern și prosper. Întrebarea de cercetare este: Cum poate fi consolidat și întărit statul moldovenesc? Ipoteza propusă este: asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental de dezvoltare reprezintă o contribuție strategică la edificarea și întărirea statului moldovenesc.

În capitolul 2 am făcut o scurtă trecere în revistă a surselor bibliografice la temă, relevante pentru subiectul acestei cercetări. În Capitolul 3 – Date și metodologie – am arătat: indicatorii care trebuie folosiți pentru a măsura variabilele dezvoltării unei țări conform modelului occidental; care

este sursa datelor utilizate și ce metode de cercetare pot fi folosite în cercetarea temei. În Concluzii am prezentat implicațiile analizei, deficiențele în cercetare și căile pentru cercetările viitoare.

2. Trecerea în revistă a surselor bibliografice la temă

Există mai mulți autori care au scris despre utilitatea asimilării (preluării și implementării) modelului occidental. Printre autorii români se remarcă în acest sens Ștefan Zeletin (1991), care și-a dedicat cartea promovării modelului occidental (capitalist) din România – burghezia română. Originea modelului capitalist în România (a burgheziei române) s-a datorat influenței Angliei, care a determinat *revoluția economică*: „trecerea economiei noastre naționale în faza schimbului, sub influența capitalului străin” (Zeletin, 1991, p.33) Acest fenomen s-a produs mai ales începând cu anul 1829 – când a fost încheiată Pacea de la Adrianopol (King, 2015, p.159). Prin acest tratat, Anglia și alte puteri europene au obținut dreptul să acceadă pe Marea Neagră, pentru a efectua comerț cu țările riverane și cu cele din regiunea extinsă a Mării Negre. Porturile Galați (din Moldova) și Brăila (din Valahia) au devenit debușee mai ales de grâne către importatorii din Europa Occidentală, mai ales pentru cei din Anglia. Până atunci Moldova era obligată să-și vândă produsele agricole (cereale, dar și carne, pește, miere ș.a.) în metropola otomană – Istanbul. Anume de atunci Moldova și Valahia au început să capete calificativul de „grânar al Europei”. Prin tratatul de la Hünkâr İskelesi (1839) „turcii au fost de acord să oprească, la cererea țarului, trecerea vaselor străine prin Dardanele, o clauză care a stârnit îngrijorare în cancelariile occidentale față de manevrele rușilor în Orientul Apropiat” (King, 2015, p.159). Comerțul în Marea Neagră, implicit cu participarea Principatului Moldovei, atinsese cote înalte, așa încât Rusia, care râvnea la acapararea resurselor din regiune, determinase închiderea strâmtorilor pentru corăbiile engleze ș.a..

Ulterior, adică după revoluția economică din Moldova (stat vasal al Turciei, dar care în 1829, prin tratatul de la Adrianopol, a devenit protectorat rusesc, împreună cu Valahia) și din alte state din regiunea Mării Negre, a avut loc – în Moldova și Valahia – *revoluția politică*: la 1848, sub înrâurirea revoluției din Franța. În cadrul revoluției din 1848 în principatele dunărene Moldova și Valahia au fost adoptate ideile liberale revoluționare din Franța – cele din Codul Napoleonian: „respect pentru persoane, respect pentru proprietate”. Zeletin concluzionează: „Nașterea burgheziei române se datorează expansiunii capitalismului englez” (Zeletin, 1991, p.33). Acest fapt a avut drept consecință preluarea de către principatele dunărene, Moldova și Valahia, a modelului economic capitalist occidental și integrarea Moldovei și Valahiei în circuitul economic capitalist European (occidental), dominat în acea perioadă de Anglia.

Politologul român Daniel Barbu s-a referit la procesul de modernizare a României, care a reprezentat tocmai preluarea modelului occidental. Barbu scria: „Ar trebui, poate, să ne reprezentăm modernizarea României ca pe un fenomen cu două fețe. Pe una din ele ar fi vizibile acele activități – ca de pildă producția, distribuția, și consumul”, fiind vorba de „legile economiei liberale” și de „întruparea lor în instituții”. „Cel de-al doilea chip al modernității ar fi cel politic, sau, mai bine spus, cel al discursurilor și practicilor politice, al formelor luate de politică, al alegerii obiectului pe care

aceasta și-l atribuie în exclusivitate și al metodelor pe care i le aplică” (Barbu, 1997, p.17-18). Din expunerea lui Barbu rezultă că modelul occidental se constituie din elementele *economic* și *politic*.

Este de remarcat și lucrarea lui Alexis de Tocqueville „Despre democrație în America” (1992), în care autorul a expus virtuțile modelului american. Cu referire la „caracterul civilizației anglo-americane”, Tocqueville nota: „ea e produsul (și trebuie să păstrăm neîncetat prezent în minte acest punct de plecare) a două elemente perfect distincte, care pe alte meleaguri s-au războit deseori, dar pe care, în America, au izbutit să le încorporeze oarecum unul în altul și să le combine admirabil. Mă refer la *spiritul religios* și *spiritul de libertate*” (Tocqueville, 1992, p.87). Despre spiritul religios – etica protestantă a capitalismului – a scris mai târziu și sociologul austriac Max Weber (1993), care a arătat că modelul capitalist occidental se bazează pe o etică de sorginte creștină. Acest model nu poate fi înțeles fără luarea în considerare a eticii muncii și eticii relațiilor dintre producător și consumator.

În contextul temei asimilării (preluării și implementării modelului occidental) este demnă de prezentat și abordarea lui Brian Tracy – autor de cărți motivaționale canadian (stabilit în California, SUA). Recomandările lui Tracy pentru persoane fizice sunt valabile și pentru guvernele țărilor care își doresc modernizarea. Tracy și-a expus aserțiunea prin prisma *legii cauzei și efectului*: „Această lege spune că orice realizare, bogăție, fericire, prosperitate, orice succes reprezintă un efect sau un rezultat direct ori indirect al unei cauze sau acțiuni specifice. Asta înseamnă că, dacă îți este clar efectul sau rezultatul pe care îl dorești, probabil că îl vei realiza. Poți să studiezi alte persoane care au realizat același obiectiv și făcând ceea ce au făcut ele, ai putea să obții aceleași rezultate” (Tracy, 2019, p.184). În cazul statelor în curs de dezvoltare, ca Republica Moldova, se impune studierea statelor avansate, care au realizat obiectivul dorit – edificarea și consolidarea unui stat viabil – și făcând ceea ce au făcut ele, asimilând (preluând și implementând) modelul lor de dezvoltare, pot fi obținute aceleași rezultate.

Studiul cercetătorului american David S. Landes „Avuția și sărăcia națiunilor. De ce unele țări sunt atât de bogate, iar altele atât de sărace” (2013), este de mare folos în cercetarea temei acestui articol. În contextul asistenței financiare a Uniunii Europene pentru Republica Moldova și pentru celelalte state din Parteneriatul Estic, merită de acordat atenție următoarei constatări: „Istoria ne spune că remediile cele mai de succes ale sărăciei vin din interior. Sprijinul străin poate fi de ajutor, însă la fel ca avuția căzută din cer, poate și dăuna. Poate descuraja efortul și sădi o conștiință mutilată a incapacității. (...) ceea ce contează sunt munca, chibzuiala, sinceritatea, răbdarea, tenacitatea” (Landes, 2013, p. 438). Cu alte cuvinte, pentru RM este mai importantă experiența UE de implementare a modelului occidental decât asistența financiară.

În lucrarea sa „Civilizația. Vestul și Restul”, autorul scoțian Niall Ferguson (2014) a prezentat „formula câștigătoare a Vestului” (modelul Occidental). Ferguson se întreba: „cât timp va mai reuși Vestul să-și mențină avantajul științific pe care, alături de altele, s-a bazat superioritatea sa militară atâta timp? Sau poate că ar trebui să punem altfel întrebarea. Ar putea o putere non-occidentală să beneficieze cu adevărat de pe urma adoptării cunoștințelor științifice occidentale, dacă continuă să respingă cealaltă parte esențială a formulei câștigătoare a Vestului: a treia inovație instituțională, cea

privind dreptul la proprietate privată, domnia legii și guvernul cu adevărat reprezentativ?” (Ferguson, 2014, p.149).

Concluzionând această scurtă trecere în revistă a celor câtorva autori care au scris pe tema asimilării modelului occidental, să remarcăm câteva noțiuni utilizate de ei în elucidarea temei: etică a muncii și a relațiilor interumane, modernizare – cu aspectele ei economic și politic, instituții eficiente, cercetare științifică – rezultatele căreia se află la baza realizărilor din domeniile economic și militar, domnia legii (stat de drept), garantarea proprietății private și a libertății economice, democrație (guvern reprezentativ) ș.a..

3. Indicatori și metodologie

În cercetarea temei acestui articol se impune analiza unor cifre oficiale, cu referire la indicatori economici (PIB pe cap de locuitor, creștere economică, balanță comercială, volumul datoriei externe, volumul remiterilor de la cetățenii moldoveni care lucrează peste hotarele țării ș.a.). În contextul unei abordări comparative, se impune compararea indicatorilor economici ai Republicii Moldova cu cei ai diverselor țări, în primul rând, ai țărilor din grupul din care Republica Moldova face parte – cele șase state ale Programului Parteneriatul Estic (lansat în 2009), din cadrul Politicii Europene de Vecinătate (lansată în 2004). În acest context, compararea cu statele care și-au declarat clar opțiunea pro-Europeană – Ucraina și Georgia – este de cea mai mare utilitate. Cu toate acestea, nici compararea cu celelalte state postsovietice, nu numai cu cele din Parteneriatul Estic – Belarus, Azerbaidjan, Armenia, dar și cu statele din Asia Mijlocie poate ajuta la înțelegerea stadiului de dezvoltare în care se află Republica Moldova și la identificarea abordărilor care pot schimba în bine starea în care se află țara.

De asemenea, este utilă compararea indicatorilor din Republica Moldova cu cei din alte state care aspiră la calitatea de membru al UE, cum ar fi statele din Balcanii de Vest: Albania, Serbia, Macedonia de Nord ș.a.. Până în prezent Republica Moldova și Albania se află pe poziții foarte apropiate în clasamentul celor mai sărace state din Europa. Totuși, întrucât obiectivul Republicii Moldova este aderarea la UE, este utilă compararea indicatorilor statului moldovenesc cu cei ai statelor recent integrate în Uniune, care oricum sunt cu mult peste Moldova – România și Bulgaria. Nu ar fi lipsită de interes compararea Republicii Moldova, prin prisma indicatorilor de dezvoltare economică, cu state din UE de dimensiuni mai mici, apropiate de dimensiunile teritoriului Republicii Moldova, sau chiar mai mici. Un exemplu în acest context ar fi compararea cu Marele Ducat de Luxemburg – suprafața totală 2,586 km² (537,853 locuitori – la ultimul recensământ), față de 33.846 km² (2.998.235 locuitori – la ultimul recensământ din 2014) ai Republicii Moldova. Cu toate că este un stat de dimensiuni mici, Luxemburgul este una dintre cele mai bogate țări din UE (după PIB-ul pe cap de locuitor: \$ 66.821), fiind un exemplu pentru Republica Moldova (\$ 8.400).

Din punct de vedere geopolitic, Moldova a fost de-a lungul secolelor un stat-tampon între imperiile din preajmă: Habsburgic, Otoman și Rus. Statul Moldovenesc și-a păstrat până în prezent ființa statală datorită manevrării abile printre interesele marilor puteri. Cu toate acestea, statul moldovenesc a fost dezmembrat în mai multe rânduri de către imperiile menționate mai sus: în 1484

Turcia a anexat cetățile Maurocastro (Cetatea Albă) și Licostomo (Chilia), împreună cu ținuturile din preajmă – transformându-le în raiale; în 1538 sultanul turcesc Suleiman Magnificul a anexat Bugeacul cu Tighina – oferind Bugeacul unei hoarde a tătarilor nohai, care își stabilise centrul administrativ la Căușeni, iar în Bender fortificând cetatea de pe Nistru; în 1715 este anexată cetatea Hotin cu ținutul din preajmă, transformat în *raia* – adică teritoriu aflat în jurisdicția Turciei, în care se aplică legislația turcească; în 1774 Imperiul Habsburgic a anexat partea de nord-vest a țării, pe care a denumit-o Bucovina; în 1812 Imperiul Rus a anexat partea de est a țării, pe care a denumit-o Basarabia, extinzând denumirea atribuită părții de sud a interfluviului pruto-nistrean.

Statutul de *neutralitate permanentă*, consfințit în Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, este expresia unei identități statale. Prin prisma acestei orientări, pentru Republica Moldova este utilă raportarea la Elveția – stat neutru de secole, care are un nivel foarte ridicat de dezvoltare economică. După destrămarea URSS, în spațiul public era vehiculată ideea de a face din Republica Moldova o Elveție în estul Europei. Compararea cu Elveția este cu atât mai utilă, cu cât, la fel ca și statul din Munții Alpi, Republica Moldova reprezintă o societate multiethnică, cu minorități importante: ucraineană, găgăuză, bulgară, rusă ș.a.. Din acest punct de vedere, Republica Moldova mai poate fi comparată cu statul European Belgia, care în pofida unor dispute între cele două comunități importante ale țării – valonă și flamandă – reușește să fie un stat European cu performanțe economice notorii. Un alt stat cu două comunități lingvistice (anglofonă și francofonă) care reușesc să conviețuiască în armonie, dezvoltând economia țării într-un ritm remarcabil, este Canada. Specificul acestui tip de state este că ele nu sunt *națiuni-state* (cum ar fi Islanda, Armenia, într-o oarecare măsură Israel, Germania ș.a.), ci *state-națiuni* (așa cum sunt SUA, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Franța, Spania ș.a.), urmărind permanent scopul consolidării unei societăți multietnice, multiculturale, multilingvistice, multiconfesionale. Republica Moldova se înscrie în lista statelor-națiuni, de aceea obiectivul consolidării societății moldovenești multietnice, multiculturale și multilingvistice trebuie să fie unul prioritar pentru autoritățile de la Chișinău. Realizarea acestui obiectiv este ușurată de identitatea confesională – creștin-ortodoxă, proprie tuturor celor mai importante comunități etnice din Republica Moldova. De altfel, este utilă compararea Republicii Moldova cu statele ortodoxe din cadrul UE: Grecia, Cipru, România și Bulgaria, care pot fi exemple pentru preluarea eficientă a modelului occidental, respectiv pentru dezvoltarea economică accelerată a țării. Revenind la statutul de neutralitate permanentă, nu ar fi lipsită de interes compararea statului moldovenesc cu celelalte țări neutre din UE: Finlanda, Suedia, Austria, Cipru, Malta și Irlanda. Ciprul este un exemplu special pentru Republica Moldova – este vorba de un stat cu un conflict teritorial înghețat (în partea de nord a insulei), care a reușit să accedă în UE datorită performanțelor sale economice. Experiența statelor neutre dinafara UE – Elveția, Lichtenstein, Andorra, San Marino – merită și ea să fie studiată. Desigur, pentru realizarea statutului de neutralitate permanentă este nevoie de recunoașterea acestuia de către statele lumii și de Organizația Națiunilor Unite. Or, în condițiile în care pe teritoriul Republicii Moldova staționează trupe militare străine (în zona transnistreană), statutul de neutralitate are mai degrabă un caracter declarativ decât

unul practic. Pentru realizarea statutului de neutralitate este necesară asimilarea modelului occidental de dezvoltare.

Din punctul de vedere al implemmentării modelului occidental de dezvoltare, pentru Republica Moldova pot constitui exemple utile unele state din Asia de Est, care au atins ritmuri înalte de creștere economică, fiind denumite *Tigri Est-Asiatici*: Hong Kong, Singapore, Coreea de Sud și Taiwan. Fiind formațiuni mici ca suprafață, lipsite de resurse minerale (terestre și/sau acvatice), ele au reușit să atingă un nivel înalt de dezvoltare economică.

Chiar și o țară de proporții mari – cum este China – trebuie să constituie un exemplu de asimilare (preluare și implementare) a modelului occidental, în primul rând a componentei sale economice – capitaliste. Totuși, pentru Republica Moldova este vital necesară asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental integral, inclusiv pe dimensiunea politică: democrație, stat de drept, respectarea drepturilor omului, pluralismul politic etc..

Pentru edificarea Republicii Moldova ca stat viabil este utilă studierea evoluției Turciei. După destrămarea Imperiului Otoman, Turcia a purces la modernizarea statului, reușind să atingă un nivel înalt de dezvoltare, fiind în prezent una dintre țările cu indicatori remarcabili în privința creșterii economice, iar ca rezultat – devenind un factor geopolitic important în regiune. De altfel, compararea Republicii Moldova cu state care pun accentul pe oferirea unor servicii de înaltă calitate în sectorul turistic – Andorra, Turcia ș.a. – inclusiv cu cele care oferă servicii de agro-turism, prin pensiuni agroturistice, ar fi binevenită.

Un obiectiv esențial și vital necesar pentru autoritățile de la Chișinău este transformarea statului Republica Moldova din *obiect* în *subiect* al relațiilor internaționale, din consumator în furnizor de securitate în regiunea Europei de Est. Pentru aceasta, Republica Moldova trebuie să realizeze o economie de piață funcțională, care să asigure prestigiul țării pe plan internațional și să-și asigure cheltuielile necesare pentru întărirea sistemului de apărare. Acest obiectiv poate fi îndeplinit adoptând și implementând modelul occidental de dezvoltare (atât în plan economic, cât și în plan politic). Prin realizarea unui stat viabil, Republica Moldova va deveni atractivă pentru populația din regiunea transnistreană, ceea ce va conduce la soluționarea conflictului din zonă.

Datele oficiale, cu referire la diferiții indicatori (PIB pe cap de locuitor, balanță comercială, dar și indicele asupra percepției corupției etc), pentru analize cantitative și calitative, sunt oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, dar pot fi găsiți și în rapoarte ale guvernului, ministerelor și ale agențiilor guvernamentale.

Printre metodele care sunt utilizate în cercetarea temei prezentului articol se numără: metoda istorică, metoda comparativă, metode descriptive (metoda observației), metoda cantitativă, metoda calitativă, metoda analizei, metoda sintezei, metoda statistică ș.a..

4. Concluzii

În 28 ani de independență, de la destrămarea URSS și declararea independenței sale politice, Republica Moldova încă mai este un stat rudimentar, care nu a reușit să obțină performanțe notabile în domeniile economic, politic, social ș.a., care este divizat, cu un conflict (transnistrean) înghețat,

încă nesoluționat. De fapt, obiectivul realizării independenței politice și economice a Republicii Moldova încă mai este unul ce trebuie urmărit. Sistemul de justiție încă lasă mult de dorit, reformarea sa fiind una dintre principalele cerințe pentru oferirea asistenței financiare de către Uniunea Europeană.

La etapa actuală statul moldovenesc necesită o consolidare, pentru a se afirma ca un actor respectat pe arena internațională. Pentru aceasta este nevoie de o viziune, de o politică, de o strategie și un program (plan) de edificare și consolidare statală. Republica Moldova trebuie să-și reformeze întreg sistemul statal (de justiție, politic, economic, social, mediatic etc.) prin raportarea la un model care și-a dovedit eficacitatea în alte state. Acest model, demn de a fi urmat (preluat și asimilat) de către Republica Moldova, este cel occidental, iar proximitatea Republicii Moldova față de Uniunea Europeană reprezintă un avantaj enorm față de alte state post-sovietice, atât cele din Transcaucazia, cât și cele din Asia Mijlocie. Asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental reprezintă o contribuție strategică la edificarea și întărirea statului Republica Moldova.

Uniunea Europeană susține modernizarea Republicii Moldova, inclusiv printr-o asistență financiară atât de necesară guvernului de la Chișinău. Totuși, pentru autoritățile Republicii Moldova ar fi util să solicite ajutor de la Uniunea Europeană mai ales în preluarea și implemmentarea modelului occidental – accentual să fie pus pe obținerea experienței, a Know How-lui, nu pe solicitarea de bani. Este ca în celebra zicală: trebuie solicitată undița, nu câte un pește. Republica Moldova trebuie să beneficieze de experiența Uniunii Europene și a statelor membre privind edificarea statului, consolidarea societății conform standardelor spațiului comunitar, în virtutea implementării modelului occidental. Din această perspectivă, obiectivul strategic al guvernului de la Chișinău ar trebui să fie realizarea unui stat viabil, nu aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Aderarea va fi o consecință a implemmentării modelului occidental în Republica Moldova, ceea ce va face statul moldovenesc compatibil cu mediul politic, economic, social etc. din cadrul Uniunii Europene. De fapt, intergrarea Europeană a Republicii Moldova va începe când statul moldovenesc va fi în Uniunea Europeană. Până atunci este necesar un efort de reformare, transformare, adaptare, ceea ce înseamnă implementarea modelului occidental. Este la fel ca și în ceea ce privește soluționarea conflictului transnistrean: este contraproductiv ca autoritățile de la Chișinău să-și propună soluționarea conflictului înainte să implementeze, mai întâi, modelul occidental – ceea ce va duce la creșterea standardelor de viață ale populației de pe malul drept al Nistrului, statul moldovenesc devenind atractiv pentru populația de pe malul stâng al râului. Deci calea de soluționare a conflictului transnistrean este cea a asimilării (prelării și implementării) modelului occidental în Republica Moldova.

Printre implicațiile analizei din acest articol este stimularea guvernului de la Chișinău de a purcede cu hotărâre la asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental. Este necesară conștientizarea faptului că acesta este un obiectiv strategic în vederea edificării unui stat viabil. În acest sens este necesară explicarea importanței acestui obiectiv societății moldovenești. Numai când obiectivul va fi asumat de întreaga societate, el va putea fi realizat cu mai mult succes. Or, după cum arată sondajele de opinie, circa 50% din populația Republicii Moldova încă mai este orientată spre

Est, spre integrarea în Uniunea Economică Eurasiatică, deci spre modelul din acel spațiu geopolitic. Îmbunătățirea indicatorilor economici trebuie să fie rezultatul implementării standardelor europene, dar cu păstrarea piețelor din Est.

În principiu, pentru autoritățile Republicii Moldova nu există o alegere prea mare în ceea ce privește modelul de dezvoltare. Cu siguranță modelul chinez nu este unul potrivit pentru Republica Moldova, datorită componentei totalitare în domeniul politic, prin garantarea monopolului politic al Partidului Comunist Chinez, asigurând conducerea de către acesta a întregii vieți sociale și politice. Nu sunt potrivite pentru Republica Moldova nici alte modele autoritariste, ca cel din Belarus, Federația Rusă ș.a. Modelul occidental este cu siguranță potrivit pentru statul moldovenesc, atât pentru că și-a dovedit eficacitatea în statele spațiului European, din care face parte și Republica Moldova, cât și pentru că Republica Moldova împărtășește numeroase valori comune cu statele europene occidentale, fiind parte a familiei lumii *latine* (a statelor care folosesc limbi din familia limbilor romanice) și a familiei *creștine* – a statelor în care majoritatea populației este creștină, cu toate procesele de laicizare din ultima perioadă de timp din cadrul UE (a se vedea tentativa nereușită de a introduce în Tratatul Constituției Europene – oficial: Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa, semnat la 29 octombrie 2004 – referirea la moștenirea creștină comună).

Deficiențele în implemmentarea modelului occidental – a Acordului de Asociere încheiat de Republica Moldova cu Uniunea Europeană (semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles) – se datorează în primul rând înțelegerii precare de către o parte a populației și de către o parte a administrației de stat de toate nivelele, a importanței asimilării respectivului model.

Pentru cercetările viitoare sunt necesare abordări interdisciplinare mai aprofundate. Tot mai mult în domeniul Studiilor de Securitate și Apărare este valorizată *componenta economică*: numai prin edificarea unei economii de piață funcționale (iar acest lucru poate fi realizat prin implementarea *modelului occidental*) poate fi asigurată securitatea națională a Republicii Moldova. Securitatea economică este o componentă esențială a securității naționale, de aceea în mod firesc se va produce convergența Studiilor de Securitate și Apărare cu Studiile Economice.

Printre alte modalități de cercetare sunt studiile comparative, cu referire la compararea Republicii Moldova cu diverse state, din diverse categorii – neutre, multietnice (state-națiuni), post-sovietice, ortodoxe ș.a. – în ceea ce privește evoluția lor. Folosirea metodei istorice, împreună cu cea comparativă, este necesară cu precădere în acest context.

Evaluarea cooperării regionale este deosebit de necesară, deoarece ea este barometrul unei dezvoltări sustenabile a economiei moldovenești, care trebuie să fie orientată spre export, în vederea echilibrării balanței comerciale. Exporturile în statele din UE sunt o salvare și o oportunitate de dezvoltare pentru economia Republicii Moldova.

Pentru implementarea cu succes a modelului occidental în Republica Moldova este necesară schimbarea *mentalității* populației moldovenești, așa încât instituțiile, practicile de tip occidental să fie asimilate cu succes în statul moldovenesc. Republica Moldova poate fi consolidată și întărită în urma procesului de asimilare a modelului occidental.

Referințe

- Barbu, D. (1997), Șapte teme de politică românească, Antet, București.
- De Tocqueville A. (1991), „Despre democrație în America”, Humanitas, București.
- Ferguson N. (2014), „Civilizația. Vestul și Restul”, Polirom, Iași.
- King, Ch., (2015), Marea Neagră. O istorie, polirom, Iași.
- Landes, D. S. (2013), „Avuția și sărăcia națiunilor. De ce unele țări sunt atât de bogate, iar altele atât de sărace”, Polirom, Iași.
- Lavric, A. (2017). Analiza strategică – suport de bază în procesul de luare a deciziilor în domeniul securității. // Fostering Knowledge Triangle in Moldova. Conference Proceedings. 23-24 March 2017”, ASEM, Chisinau.
- Lavric, A. (2018). Problema sărăciei în Republica Moldova: cauze fundamentale și soluții pentru edificarea bunăstării, Culegere de articole selectivă ale Conferinței Științifice Internaționale „Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii”, Vol. 2, 28-29 septembrie 2018, E-ISBN 978-9975-75-933-5, PP. 57-61.
- Lavric, A. (2017) Securitatea inovațională – element de bază al securității naționale la etapa contemporană, în „Revista Militară”, nr. 2/2017, Chișinău, PP. 6-13.
- Moșneaga, V. (coordonator) (1998), Moldova, România, Ucraina: bună vecinătate și colaborare regional. Materiale ale Simpozionului Științific Internațional (Chișinău, 15-16 octombrie 1998), Editura Perspectiva, Chișinău.
- Tracy, B., Strutzel D. (2019), Știința banilor. Cum să mărești venitul și să devii bogat, Ed. For You, București.
- Weber, M. (1993), Etica protestantă și spiritul capitalismului, Humanitas, București.
- Zeletin, Ș. (1991), Burghezia română. Humanitas, București.